

INFLUENȚE ALE MIȘCĂRII SOCIALISTE ȘI MUNCITOREȘTI ÎN RĂSCOALA ȚĂRANILOR DIN 1907 ÎN JUDEȚUL BOTOȘANI

IONEL BEJENARU

Relevind legăturile mișcării socialiste și muncitorești din România cu țărănimea, cu cauza ei, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia că „Mișcarea socialistă din România a fost preocupată încă de la începuturile ei de îmbunătățirea situației materiale și eliberarea socială a țărânimii. Pe măsura dezvoltării și maturizării clasei muncitoare, atitudinea socialiștilor față de problema agrară se contura tot mai clar; ei arătau că singura soluție de izbăvire a țărânimii este lupta pentru exproprierea marilor proprietari de pământ¹.”

Puternice tradiții ale mișcării socialiste și muncitorești întregesc dezvoltarea istorică a plaiurilor botoșănene. Fără a avea importanța economică de odinioară, cele două centre orășenești, Botoșani și Dorohoi polarizau numeroase ateliere ale industriei mijlocii și mici, o populație destul de numeroasă de muncitori și meseriași care se ridica, conform recensământului din 1890 la 7 349 muncitori în fostul județ Botoșani și 12.276 muncitori în fostul județ Dorohoi. Extinderii și intensificării exploatării capitaliste îi corespunde, în ultima perioadă a secolului trecut, contactul muncitorimii locale cu ideile socialiste, începuturile organizării sale politice. Propice răspîndirii ideilor socialiste în rîndul maselor muncitoare de la orașe și sate sînt și tradițiile culturale ale Botoșanilor (pe la Liceul „A. T. Laurian” din Botoșani, vechi edificiu cultural din țară, datînd din 1859, au trecut ca elevi sau profesori numeroase personalități ale vechii mișcări socialiste — frății Nădejde, Ion Păun Pincio, Gh. Kernbach, Artur și Raul Stavri, C-tin. Stăuceanu, Gh. C. Sabin, Panait Zosin, Mihail Nicolau, Deodat și Iacob Țăranu, Simion și Henric Sanielevici, Boniface Hétrat, Nicolae Beldiceanu, Simeon Labin, Alex. Lambrior, fără a le fi epuizat înșiruirea și precizînd că alte lăcașuri culturale botoșănene au fost la rîndu-le cadru optim în formarea altor personalități ale mișcării socialiste și muncitorești) „Contemporanul”, ca și „Vocea lucrătorului tipograf”, „Revista socială”, „Critica socială”, în care erau înscrise și corespondențe de la lucrătorii din Botoșani se bucurau de o largă circulație. La fel ziarul „Muncitorul”, editat de Ion Nădejde și V.G. Morțun, la Iași care „nu este organul unui singur om, ci este organul partidului muncitorilor”. În 1890 va apare și la Botoșani o gazetă muncitorească, „Cu noi”, care nu s-a păstrat însă.

¹ Nicolae Ceaușescu, „România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste”, vol. I, Editura Politică, București, 1968, p. 279.

Anii 1886—1888 pun în evidență afirmarea unei prime mișcări socialiste la Botoșani, a unui Cerc socialist, ca organ al Partidului Muncitorilor, în activitatea căruia se evidențiază socialistii M. Lupescu, Matei Dimitrovici, G. Costin Vellea (acesta un reputat profesor al Liceului „A.T. Laurian“) și G. Rîșcanu, candidat socialist la Botoșani, pentru colegiul al II-lea. Probînd însușirea ideilor revistei socialiste „Contemporanul“, cu bună circulație la Botoșani, M. Lupescu scria pe coperta unui exemplar din revistă următoarea strofă: „Dacă aș avea putere / Eu lumea aș sfărîm / Și alca cu dreptate / În locu-i aș crea“².

Fruntașul socialist Panait Mușoiu este însărcinat de comitetul de conducere al Cercului socialist din Iași să se stabilească pentru o vreme în regiunea Botoșani-Dorohoi, în scopul cunoașterii stării de lucruri de aici și îndrumării muncitorilor și țăranilor dezorientați în urma prigoanei dezlănțuite de autorități pentru „potolirea“ răscoalelor țăărănești din 1888, răscoale care au creat destulă panică pentru autorități (la Paris, 32 studenți socialiști români — între ei și botoșăneanul Deodat Țăranu — protestau în ziarul „Justice“ împotriva unui articol din ziarul „La liberté“, de orientare burgheză, în care se pleda pentru o intervenție din afară a unui stat vecin puternic pentru a reprima răscoalele — „Cit despre răscoala de acum, trebuie să o priviți ca izvorînd din cererile foarte drepte ale unui proletariat agricol care, scos din răbdare prin apăsarea și toate despuielile suferite de la niște arendași sprijiniți de administrație a ajuns într-o stare mult mai rea decît a proletariatului industrial din Apus“).

Cadrul social pe care îl întilnește Panait Mușoiu aici, la Botoșani nu-l lasă indiferent: „am avut prilejul să întilnesc nu prea puțini desculți, cu izmene flenduroase pe jumătate rupte, oameni care căutau de muncă, ori așteptau să li se plătească munca făcută (...) așteptau flămînzi, ca vai de ei, fără să fie băgați în seamă, sub zidurile castelului boieresc“³. Anii în care a activat la Botoșani au însemnat pentru Mușoiu o activitate rodnică, soldată cu traducerea Manifestului Partidului Comunist, cu elaborarea lucrării „Determinismul social“, cu organizarea Clubului Muncitorilor din Botoșani, cu sărbătorirea zilei de 1 Mai 1892 — prima sărbătorire a zilei de 1 Mai în localitate, cu puternică înrîurire în mase. De altfel la Botoșani, poposiseră ceva mai înainte și alți militanți socialiști, prezenți alături de Mușoiu, la 11 septembrie 1890, în fața vechii școli primare „Marchian“, cînd avea să fie dezvelit primul bust din țară dedicat genialului poet Mihai Eminescu, aceștia fiind Tony Bacalbașa și dr. Ștefan Stîncă⁴.

Militantul socialist dorohoiian Elefterescu Spiridon — Urzică, prieten cu C.D. Gherea, cu care, de altfel, a întreținut o bogată corespondență, reflectată și în cunoscutul studiu al acestuia, „Neoiohăgia“, afirma, cu tenei, că, „ori-

² ISISP, Condițiile istorice ale apariției și dezvoltării clasei muncitoare din România. Făcerea și afirmarea partidului său politic 1821 — 1893, Editura Politică, București, 1984, p. 310.

³ Apud C. Corbu — A. Deac, Mișcări și frământări țăărănești la sf. secolului al XIX-lea (1889 — 1900), Editura Științifică, București, 1965

⁴ XXX — Amintiri literare despre vechea mișcare socialistă (1870 — 1900) Editura Mînerva, București, 1975

unde se poate face socialism, acolo unde există exploatați și exploatatori“ și, călăuzit de un atare principiu, va activa laborios⁵.

De sfârșitul anului 1891 (noiembrie) se leagă începutul activității Clubului Muncitorilor din Botoșani, rezultat al creșterii activității de organizare a muncitorilor botoșăneni. Clubul, prin trei din principalii săi animatori, Panait Zosin, Mihail Nicolau, Iacob Țăranu va edita în martie 1892 bilunarul socialist „Proletarul“. În cuvîntul introductiv pe care-l semna, Nicolau opina că „Lupta va fi grea, dar curajul nu ne lipsește“⁶. Așadar, în preajma creării primului partid politic al clasei muncitoare, PSDMR, se relevă o febrilă activitate în mișcarea socialistă și muncitorească înfripată în acest județ, bine surprinsă în ziarul central „Munca“ din 22 martie 1892, care înserează într-o corespondență din Botoșani — „(...) Propaganda între muncitorii din orașe și între cei de la țară e întreținută mereu grație câtorva tineri porniți pentru ideile noi și drepte de dezrobire Înviurirea propagandei pornită de la Clubul din Botoșani se simte în întregul județ (...)“⁷. Întrădevăr, se simțea și la Dorohoi și la Hîrlău, unde socialiștii din Botoșani au ajutat efectiv crearea de cluburi ale muncitorilor.

Activitatea propagandistică, organizatorică din mișcarea socialistă și muncitorească inscrie la un loc central cauza țăranimii, problema agrară. O găsim accentuată în lucrarea „Ce vor socialiștii români“, în Programul P.S.D.M.R., în alte documente de referință. Ea se reflectă și în multiple acțiuni ale socialiștilor botoșăneni, ale muncitorimii botoșănene. Oare nu erau ei printre cei care redactau zecile de jalbe ale țăranilor, în mare majoritate neștiutori de carte, pentru administrație ? Unii din ei, elevi atunci pe băncile Liceului botoșănean aveau să suporte rigorile aspre ale mai marilor vremii — opt din ei fuseseră îndepărtați⁸ pentru totdeauna din școlile țării pentru ideile care atacau temelia statului“, în 1899, după ce se remarcaseră anterior prin „întemeiere de cluburi zise ale muncitorilor, publicare și împrăștiere de manifeste revoluționare, scoaterea de jurnale zise ale proletarilor, propagandă aprinsă nu numai printre elevi dar și prin sătenii din județ, înființare de cluburi pînă și pe la Hîrlău(· · ·)“⁹. Printre ei Barbu Lăzăreanu, pe care autoritățile, ceva mai târziu, în 1907 aveau să-l expulzeze, scotindu-l periculos pentru siguranța statului.

Crearea P.S.D.M.R., în 1893, la ale cărei congrese avea să fie reprezentată și mișcarea socialistă și muncitorească botoșăneană generează un avînt în planul acțiunilor revoluționare ale acesteia. Un exemplu îl oferă crearea de cluburi socialiste la sate, între ele și în județul Botoșani, la Comîndărești în 1897⁹. De altfel, necesitatea activității socialiste la sate este bine receptată de militanții socialiști de aici — „80% din energia noastră socialistă să fie îndreptată la sate, pentru a-i lumina pe săteni și a-i îndrepta spre socializare“ — cum scria militantul socialist Elefterescu Spiridon-Urzică¹⁰. Și, continua

⁵ Arhivele C. C. al P.C.R., m 56, scrisoarea lui Elefterescu Spiridon—Urzică adresată lui C. D. Gherea — Dorohoi, 8 iulie 1908.

⁶ „Proletarul“, Botoșani, 1 (13) martie 1892.

⁷ „Munca“, București, 22 martie 1892

⁸ N. Răutu, „Istoria Liceului Laurian din Botoșani“, Botoșani, 1909

⁹ „Lumea nouă“ București, 17 iulie 1897

¹⁰ Elefterescu Spiridon — Urzică, Scris, cit.

el, pe aceeași linie — „la noi avem exploatarea muncitorilor agricoli, avem dar și scialisti, și trebuie să fie cineva și orb și surd că nu vadă și nici să audă, să nu vadă unde duce exploatarea în mare cu capitaluri mari și să nu audă murmurul exploataților și cererile lor de emancipare“¹¹.

Marea răscoală țărănească din 1907 amplifică legăturile mișcării socialiste și muncitorești cu țărănimea. Desfășurarea ei pe teritoriul fostelor județe Botoșani și Dorohoi ne oferă însemnate dovezi în sprijinul afirmației de mai sus.

Moment important în procesul organizării politice a proletariatului român, constituirea Cercului Socialist „România muncitoare“ din București avea să se afirme ca o tribună de manifestare a solidarității muncitorești-țărănești, cu deosebire în dramaticele zile ale răscolaei. Organul său de presă „România muncitoare“ pătrundea și în rîndul țărănimii botoșănene, autoritățile dovedindu-si panica și totodată vigilența în încercarea de a împiedica difuzarea acestei publicații. Șeful poliției din Botoșani se socotea satisfăcut cînd putea raporta prefectului că cele șase numere ale ziarului care soseau săptămînal la Librăria Breher din oraș nu mai erau distribuite¹². În pofida măsurilor, ziarul continua să pătrundă. La 25 septembrie 1907, un număr al ziarului sosit pe adresa locuitorului Lazăr Morariu din Flămînzii este oprit la Primăria comunei, cum se specifică într-o adresă a Jandarmeriei rurale, compania Botoșani, către Prefect¹³.

De mare circulație în satele județului s-a bucurat broșura „Către săteni“, redactată de V. M. Kogălniceanu, personalitate progresistă a vremii, fruntaș al mișcării socialiste, tipărită în 10.000 exemplare și scotită de autorități, alături de poezia „Noi vrem pămînt“ a lui G. Coșbuc și pamfletul „Dumnezeu să-i ierte“ al lui N. Iorga, „încendiară“ Cercetările autorităților dorohoiene constată că răspîndirea broșurii „Către săteni“ în comunele Darabani, Păltiniș, Horodiștea ale județului Dorohoi s-a făcut de către învățătorul Ion Alexandrescu din comuna Hudeștii Mari¹⁴. Alături de V. Ștefănescu din Rădăuți și de Haralamb Teodorescu din Hreățca, aflați în aceeași „cuplă“, Ion Alexandrescu va fi deferit justiției, fiind acuzat ca instigator la răscoală. De notat, răspîndirea apelului lui V. M. Kogălniceanu nu numai de către intelectualii satului ci chiar de către țărani. Astfel, inspectorul comunal al plășii Hîrlău, din fostul județ Botoșani, trimite prefectului, la 9 aprilie 1907, broșura „Către săteni“, confiscată de primarul comunei Coșula de la Gh. Borfoțină, locuitor cu știință de carte, „care susține că o are de la Dimitrie Drăguțu, locuitor fără știință de carte“¹⁵. În apelul „Către săteni“, V. M. Kogălniceanu începe prin a considera chestiunea țărănească drept „cea mai însemnată în țara noastră“, precizînd că, „starea țăranilor noștri este din cale afară de rea“, dezvăluind că, „una din pricinile cele mai mari ale sărăciei în care se află țăranul este lipsa de pămînt“¹⁶. Propunerile menite să soluționeze problema

¹¹ Ibidem

¹² Arhivele Statului Botoșani, Fond Prefectura Botoșani, Dos. 150/1907 vol. 3, f. 654

¹³ Ibidem, f. 680

¹⁴ Titu Georgescu, I. Ilincioiu, 1907. Intelectualii și răscoala, Editura Scrisul Românesc Craiova, 1974, p. 54

¹⁵ Arhivele Statului Botoșani, Fond. Prefectura Botoșani. Dos. 150/1907 vol. 2, f. 544

¹⁶ V. M. Kogălniceanu, „Către săteni“, București, 1906, p. 2 — 3

țărănească, fără a fi întru totul revoluționare, depășesc nivelul anterior, fiind și aceasta o explicație a mării popularități a apelului în cauză printre țărani.

Fără a avea un caracter programatic revoluționar, „Gazeta țăranilor“, condusă de Al. Vălescu, un continuator al învățătorului C. Dobrescu — Argeș din Mușetești se bucura de asemenea, de o mare circulație în lumea satului. Chiar faptul de a fi abonat la această publicație constituia un motiv de represalii din partea autorităților. Numeroase adrese trimise de Ministerul de Interne Prefecturii județului Botoșani cer informații cu privire la activitatea unor abonați ai gazetei: C. V. Petrescu din Dobirceni, I. Ionescu din Siminicea, Elena Ghibar din Ștefănești¹⁷ ș.a. I. Ionescu care se stabilise la Todireni era suspectat de autorități deoarece întreținea corespondență cu Al. Vălescu, căruia îi solicitase broșura „Prohodul Domnului“¹⁸.

V. M. Kogălniceanu și Al. Vălescu vor plăti cu luni bune de detenție activitatea lor propagandistică, fiind cunoscută în acest sens „afacerea“ V. M. Kogălniceanu.

Mișcarea muncitorească din Botoșani a înscris frumoase pagini de solidaritate cu lupta țărănimii. Să amintim că în evenimentele tulburi din primele zile ale lui martie 1907 din orașul Botoșani, numeroși muncitori și meseriași s-au alăturat țărănimii, venită din satele megieșe și care reușise să forțeze barierele orașului. La Ibănești, muncitorii de la fabrica de spirt al încetat lucrul pronunțându-se pentru rezolvarea situației țăranilor. La 29 aprilie 1907, Societatea „Înfrățirea“ a muncitorilor din Botoșani organizează un miting în care sute de participanți înfierează ororile represiunii răscoalei¹. Emoționat, un participant la răscoala din 1907 din Ibănești, C. Tîrliman evoca la a — 50 a aniversare a răscoalei un crîmpei din solidaritatea muncitorilor cu țărani — „Pe atunci, în 1907, nu știam prea multe despre muncitori. Dar cînd a izbucnit pîrjolul, muncitorii au lăsat lucrul și ni s-au alăturat. De atunci am înțeles că soarta muncitorului și a țăranului e una și aceeași“²⁰.

În concluzie, mișcarea socialistă și muncitorească a exercitat o puternică influență în rîndul țărănimii ridicate la luptă în 1907, printr-o diversitate de mijloace, desfășurarea răscoalei țăranilor, veritabilă revoluție, fiind un cadru al manifestării active a colaborării și solidarității în luptă a muncitorilor cu țărănimea, prevestind zorii alianței muncitorești — țărănești, ce avea să devină cea mai puternică forță socială și politică a societății noastre. cum se subliniată în Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.

¹⁷ Arhivele Statului Botoșani, Fond Prefectura Botoșani, Dos. 152/1907 f. 734 ; Dos. 150/1907, vol. 4, f. 843 ; Dos. 150/1907, vol. 2, f. 413.

¹⁸ Ibidem, Dos. 150/1907, vol. 4, f. 844.

¹⁹ „Din amintirile tov. Janeta Maltus — Safir (Botoșani), în Analele Institutului de Istorie a Partidului, 1957, nr. 2, p. 16.

²⁰ „Zori noi“, Suceava, 19 februarie 1957, p. 1.